

BLATO

Moj otac nikad nije bio sklon putovanjima, ali taj dan smo za Sarajevo putovali skupa.

Njemu se, kaže, nikad nije išlo „daleko“, iako je u tom gradu uvijek imao najmanje četiri stana na čija bi vrata, u podne, u ponoć, mogao da pokuca. Ja, opet, idem često, ali uvijek pozvonim na vrata s imenom Riad Hadžić. Tako se, naime, zove moj sarajevski prijatelj. Često, kad odem u Sarajevo, za lijepa dana satima bauljamo Ferhadijom, sve ne bih li sreo Marka Vešovića, kažem Riadu, pa da se uslikam s tim velikim pjesnikom, ili Avdu Sidrana, da ga za zdravlje upitam. Ali eto, nikako nemam sreće s tim.

Otac u Sarajevo ide tek onda kada nekome treba izjaviti saučešće. Makar mu tako prebacuje rodbina kad, u povratku s mora, svrati kod nas na lubenicu, pivo ili ručak, po mogućnosti bez mesa, jer oni su mahom vegetarijanci. I ovaj put je bilo tako.

Hivzu pokosio infarkt, treći, javilo u slušalicu, dženaza će se obaviti sutra, u pola dva, javila rodbina i više ništa nisu rekli, a opet sasvim dovoljno da otac iz ormara izvuče svoje najbolje odijelo pa da krenemo.

U putu se nismo ubili od priče, što za nas dvojicu i nije bilo strano. Rijetko bi kad naši razgovori bivali maratonski, izuzmemo li one kad je mene drmao pubertet, pa on „tupio zube“ pričajući mi, bojeći se da ne odem stranputicom, običavao je reći.

Do Jablanice mi je ispričao sve o svom umrlom rođaku, prisjećajući se njihovih avantura iz mladosti. Jednom smo, rekao je, ja i Hivzo, cijelu noć obilazili sarajevske kafane da bi pred zoru došli njegovoj kući, ali ne da se trijeznimo. Nego, pitao sam ga.

Da podgrijavamo sarmu, nasmijao se otac.

To je sasvim u redu, rekla je Hivzina žena Hatidža i u četiri ujutro im servirala sarmu i još skuhalo pire krompir. Otac se, naravno, stidio, ali s Hivzom nisi mogao drukčije. Mera-klija je bio taj očev rođak, ali prije svega jedna velika i dobra duša.

I jedan od stubova odbrane grada u vrijeme minulog rata, uvijek bi napominjao otac.

Taj grad je depresivan u novembru, makar meni se takvim učinio. Kroz maglenu zavjesu, jedva da smo raspoznali ostatak sarajevskih rođaka. Došli su pred nas na željezničku stanicu, pošto sam ja auto dovezao dotle, a otac otišao da telefonira, jer je zaboravio na kojoj su tačno adresi. Dobar razlog da se obojica postidimo.

Ja i Reško smo sami, rekla je očeva rodica Adila, nakon što smo se nas dvojica smjestili na trosjed. Kćerke su dole, u centru, znaš, pričala je mom starom, one imaju vlastiti stan. Pri tom nije zaboravila spomenuti kako su njene obje kćerke u roku pozavršavale fakultete i kako su sad, i Amela i Maja, profesorice. Klavira i jezika, engleskog, rekla je, ako sam ja sve dobro pohvatao.

Lijepo, rekao je otac. Ja sam samo klimnuo glavom. Bio sam okupiran prebrojavanjem naslova na njihovoj polici za knjige i pitao se kad će moja kućna biblioteka dostići tu cifru, od otprilike hiljadu i nešto naslova.

Ništa je to, rekla je Adila, šta sam samo supe skuhala na Kulenoviću. Tvrtku, začudio sam se. Ne, na Skenderu, rekla je, ali je i Tvrtko osakaćen za pola opusa, sreća da je stalo, Reško se i Andrića umalo nije dohvatio...

O umrlom rođaku nije mnogo govorila, taman kao da tuga do nje i nije dopirala i kao da nisu bili od dvije sestre djeca. Tek je dobacila neke šture i nejasne informacije o njegovim posljednjim danima, što bi prevedeno na jezik mahale značilo, kako oni i nisu bili u nekim bogznakakvim odnosima.

Dva puta nas je upitala: jeste li gladni, i oba puta smo rekli: ma, ni govora, a bili smo, što bi se lagali?

Harem je bio udaljen od grada, dvadeset minuta autom, i sunce nas je pomilovalo tek na vrhu uzvisine. Ovdje je ljepše mrtvima, rekao sam ocu, makar im sunce ranije dođe. Otac je zagladio brkove i nije komentirao „moju poeziju“. Grad je još uvijek čučao u dolini obavijen maglom.

Brzo sam shvatio da se ljudi u Sarajevu teško odlučuju klanjati dženazu. Primijetio sam to tek onda kad nas je hodža zamolio da poravnamo safove. Mali broj ljudi je bio pod abdestom tog novembarskog dana, jer rijetki su udovoljili hodžinoj molbi.

Ja i otac jesmo, iako se ni nama nije zavidjelo na religioznosti, ali nismo propustili da klanjamo dženazu. Iz poštovanja prema umrlom, nalazili smo, i zbog reda, uostalom, kojeg se nismo stidjeli. Kasnije smo nosili tabut u harem, tačnije, u haremsko blato, u koje su noge upadale skoro do gležnjeva. Ljudi su oko sebe odbacivali neispušene cigarete, smijali se, vonjali na jeftin alkohol, i istiha psovali razgovarajući među sobom, baš kao da su, umjesto dženazi, prisustvovali lošem sarajevskom derbiju.

A onda su se lopate odbacile i valjalo je kleknuti, po utvrđenom muslimanskom običaju. Povijeni u koljenima, s rukama ispruženim prema naprijed, lovili smo očima svih deset promrzlih prstiju i aminovali na svaki proučeni ajet.

Ja sam malo šta razumio, a i moj otac vjerovatno, ali smo svejedno obojica nekoliko puta proučili fatihu. Vjerovao sam da s fatihom sve i počinje i završava. I danas vjerujem, iako, moram priznati, ne lomim noge trčeći u džamiju.

Uglavnom, meni tek ništa nije bilo jasno kad sam vidio braću od umrlog očevog rođaka. Stajali su sa strane u svojim dobro skrojenim odijelima i gledali svoje, blatom umazane cipele. U rukama su držali skupocjene kamere i fotoaparate i svako malo štrokali u zatrapanu raku, s koje se zemlja još uvijek pušila.

Blicali su aparatima, loveći posljednje ovozemaljske bratove minute i kao da su se takmičili koji će od njih više puta štroknuti u buket ruža postavljen na utabanu zemlju ili na bijela slova složena tako da se s njih može pročitati ime i prezime umrlog, datum rođenja, smrti i, konačno, datum od kojega će polako početi zaboravljati da je ikad i postojao.

Ovjekovječivali su dobrih deset minuta svojim kamerama tu smrt pred sobom, a fotoaparatom potvrđivali da se ona uistinu i dogodila. Ili sam ja ponovo u glavi sklappao neku svoju poeziju. Ne znam.

Oni nisu povijali svoja koljena, niti su očima lovili svojih deset prstiju. Nisu ni fatihu učili. Ne znaju to oni, šapnuo mi je otac, oni su ti komunisti, a mene nije ni bilo briga.

Na putu prema gradu, u svom automobilu sam povezao neke od očevih „komunista“. Sramota, reći će jedan od njih, dok se šutke vozimo prema Ciglanama.

Šta je sramota, upitaće moj otac, grickajući svoju mentol bombonu.

Pa to... da niko iz javnog života ne uveliča ovaj događaj... a Hivzo dobitnik najvećih ratnih priznanja...

Kô da si bio na svadbi, htjedoh reći, ali sam se ipak odlučio na šutnju.

Pola sata kasnije, ja i otac smo sarajevskim rođacima stisnuli smrznute desnice i autom zapucali prema jugu.

Vidiš, rekoh, nismo otišli na Ferhadiju, požalio sam se ocu kad smo već izašli iz grada.

Što'sh na Ferhadiji po ovom ledu, rekao je otac, otvarajući novu kesu s mentol bombonima.

Da malo prošetamo, rekoh.

Đe'sh bolan šetat', ima srce da pukne, rekao je i ponudio me bombonom.

Do Jablanice smo malo razgovarali. Otac je razmišljao o našem prvom obroku za taj dan koji smo namjeravali pojesti u jednom od jablaničkih restorana, a ja sam pomislio na dvojicu velikih pjesnika koje, eto, ni ovog puta nisam uspio sreći.